

Téma:

Nemzetközi összehasonlítás a közcélú
műkincsfelajánlások után járó állami
kedvezményekről

Időszak:

2012. szeptember

Dátum:

2012. szeptember 14.

Bevezetés

Az állam a fejlettnek tekintett nyugati országok mindegyikében valamilyen szerepet vállal az általa védettnek tekintett, magántulajdonban lévő kulturális javak (ingatlanvagyon és ingóságok) köztulajdonba adásának vagy szabályozott közcélú használatra történő felajánlásának elősegítésére. E célra különböző ösztönző-jutalmazó rendszereket dolgoz ki, melyek általában igen szigorú feltételek teljesítése esetén vehetők igénybe a kulturális javak aktuális tulajdonosai számára.

Elmondhatjuk, hogy az általunk vizsgált államok gyakorlatai jelentős eltéréseket mutatnak. Közös vonásként azonban kiemelhető az adópolitikai eszközök használatának favorizálása a kulturális örökségvédelem területén.

További fontos jellemzője a kulturális örökségvédelemmel kapcsolatos jogi szabályozásoknak, hogy bár nemzetközi téren különböző kormányközi és NGO-szervezetek (pl. UNESCO), valamint nemzetközi egyezmények, konvenciók igyekeznek minél egységesebb iránymutatást adni a műkincsekkel kapcsolatos aktusok szabályozásához, a jelen elemzés tárgyát képező gyakorlatok alapvetően a nemzetállami (esetleg tartományi) jogalkotás hatáskörébe tartoznak.

A magyar jogszabályi környezet

A Kulturális Örökségvédelmi Hivatal a „kiemelkedő jelentőségű és pótolhatatlan” kulturális javakat, azok megőrzése érdekében – határozattal – védetté nyilvánítja. A védettség kimondásával számos kötelezettsége keletkezik a tulajdonosnak illetve a birtokosnak, melyről a határozat útján külön is értesülnek: (végleges) kiviteli tilalom Magyarország területéről; ideiglenes kivitel csak indokolt esetben engedélyezhető (kulturális célból: kiállítás, restaurálás, tudományos vizsgálat, stb.); állami elővásárlási jog ellenérték mellett történő tulajdon-átruházás esetén (vételi felajánlás); restaurálás, átalakítás csak a KÖH előzetes engedélyével; a KÖH nyilvántartásba veszi a műtárgy és mindenkorai tulajdonosának adatait (adatbejelentési kötelezettség), felügyeli a műtárgyat (helyszíni ellenőrzés illetve szemle túrése); (tulajdonossal egyeztetett módon) biztosítani kell a hozzáférést (tudományos kutatásra, kiállításra rendelkezésre bocsátani).

A védetté nyilvánítás – a másik oldalon – a tulajdonos számára kedvező is lehet, hiszen ezáltal hitelesnek tekinthető szakértői vélemények garantálják az adott műtárgy eredetiségét, pontos meghatározását és jelentőségét, valamint bizonyos a tárggyal kapcsolatos támogatási források is megnyílnak (Nemzeti Kulturális Alap [NKA], önkormányzatok, stb.). Ugyanakkor az örökségvédelmi törvény (53.§-a) szerint „a védetté nyilvánított kulturális javak tulajdonosait kötelezettségeikre tekintettel a külön

jogszabályban meghatározott támogatások és kedvezmények illetik meg”. Ezen, örökségvédelmi szempontból is fontos pénzügyi ösztönző rendszer azonban egyelőre nem született meg.

Külföldi példák

Észak-Amerika

Amerikai Egyesült Államok

Az Egyesült Államokban a kulturális örökségvédelem két szinten, az egyes államok, valamint a szövetségi kormányzat szintjén valósul meg. Általános elvként szögezhetjük le, hogy a központi kormányzat támogatásai kiegészítő jelleggel vehetők igénybe olyan programok vagy tranzakciók esetében, melyek helyi vagy tagállami szinten már bekerültek a támogatandó kategóriába.

A védett besorolású műkincs-ingóságokra vonatkozóan az USA-ban érvényes szabályozás nem a közvetlenül az állam számára történő felajánlás ösztönzését célozza, hanem **főként a közhasznú múzeumok, közgyűjtemények javára történő tranzakciókat támogatja**, a következő konstrukcióban:

Az Egyesült Államokban az Internal Revenue Code § 501(c)(3) pontja alapján múzeumok jótékonyági („közhasznú”) intézményeknek minősülnek, ennél fogva adómentességet élveznek. Ez az adómentes státusz a kormányzati ösztönző rendszer részéről kettős támogatást tesz lehetővé. Egyrészt, a múzeumnak juttatott adományok után a múzeum nem köteles adót fizetni (**forgalmiadó-mentesség**). Másrészt a felajánló magánszemély (adományozó) az intézménynek adományozott javak pártatlanul felbecsültetett teljes piaci értékét az Internal Revenue Code § 170(e) pontja értelmében **leírhatja a jövedelemadóijából**, amennyiben az értéktárgy(ak) a Code § 1221 pontja alapján tőkejószágnak (tőkejavaknak) minősül(nek), valamint a tranzakciót megelőzően legalább egy évig bizonyíthatóan az adományozó tulajdonában állt(ak). Tőkejószágnak minősül minden olyan műkincs, melynek nem a tulajdonos vagy közvetlen felmenője az alkotója.

Az amerikai szabályozás kifejezetten alkalmas arra, hogy azon műgyűjtők, akik nagy értékű és a kulturális örökség részét képező (védett), ugyanakkor bizonytalan tulajdonlasi kronológiájú műkincseket vesznek birtokba, gyakorlatilag anyagi kompenzációért cserébe (adójóváírás) köztulajdonba adják azokat.

Kanadában az amerikaihoz nagyon hasonló ösztönző rendszer működik.

Európai Unió

Egyesült Királyság

Az Egyesült Királyságban érvényes szabályozás egyrészt - az amerikaihoz hasonlóan – a közhasznú szervezetek számára történő felajánlásokat támogatja **forgalmiadó-**

mentességgel. Az amerikai példával ellentétben azonban nem teszi lehetővé a személyi jövedelemadó terhére történő adójóváírást.

Másrészt, a vonatkozó törvény (Treasure Act 1996) alapján, amely kifejezetten tárgyalja az ilyen esetekben alkalmazható jutalmakat (rewards), jutalmazási kötelezettsége ugyan nincs az államnak, viszont bizonyos szempontokat mérlegelve jutalmat biztosíthat az adományozó számára, akár a Korona, akár egy közgyűjtemény/múzeum számára ajánlja fel az ingóságot.

A 10. fejezet, 4. paragrafus, 2. bekezdés alapján **a szakminiszter jogosult a jutalomról** és annak minden aspektusáról dönteni. A 4. bekezdés kiköti, hogy a kifizethető jutalom értéke nem haladhatja meg a műkincs piaci értékét, az 5. bekezdés pedig igen tág körben határozza meg az esetleges kedvezményezettek körét. A 6. bekezdés ugyanakkor leszögezi, hogy a jutalom nem kényszeríthető ki sem a múzeumtól, sem a szakminisztertől, vagyis az arról való **döntés teljes mértékben a kormányzat jogkörébe tartozik.**

Írország

Írországban **a kulturális tárca** (Ministry for Arts, Heritage, Gaeltacht and the Islands) jelöli ki az adókedvezmények szempontjából védett tárgyak halmazát, köztük a jelentős kulturális örökségnek számító tárgyak, nemzeti jelentőségű tárgyak stb. körét. A kedvezményes áfa-kulcsokon túlmenő kedvezmények a jövedelemadóra és a tulajdonszerzési adókra (*CAT, capital acquisition tax*: ez tulajdonképpen egységes rendszerbe foglalt ajándékozási és öröklési illeték vagy adó) is kiterjednek. Az **adóhivatal** az örökségi értékű ingóságokra (nemzeti, tudományos, történelmi vagy művészeti jelentőségű tárgyakra, pl. képekre, nyomatokra, könyvekre, kéziratokra, műtárgyakra, ékszerekre, tudományos gyűjteményekre) is mentességet adhat az adó vagy illeték alól, amennyiben ezek tartósan az országban maradnak, és a közönség, illetve meghatározott szervezetek tagjai számára nyilvánosak. A tulajdon átruházásakor, ha a jelentős örökségi értékű tárgyakat **elismert nemzeti gyűjteményeknek** (Nemzeti Levéltár, Nemzeti Galéria, Nemzeti Könyvtár, Nemzeti Múzeum, Modern Művészetek Múzeuma, Ír Építészeti Archívum) ajándékozzák, akkor **az ajándék teljes értéke jóváírható az adóból** (a jövedelemadó, társasági adó, tőkeérték-növekedési adó, ill. a tulajdonszerzési adók terhére). Egy adott évben az országosan ezen a jogcímen igénybe vehető teljes jóváírás maximum 750 000 font lehet.

Franciaország

A francia magánszemélyek és vállalatok adományaira vonatkozó, érvényben lévő francia jogi szabályozás az un. AILLAGON törvény (LOI n° 2003-709 du 1er août 2003 relative au mécénat <http://admi.net/jo/20030802/MCCX0300015L.html>). A törvény Jean-Pierre Raffarin miniszterelnöksége alatt, az akkori kultuszminiszter, Jean-Jacques Aillagon kezdeményezésére jött létre, a francia parlament 2003 aug. 1-én szavazta meg. A törvény módosította az adományokra vonatkozó korábbi 1987 július 23-i törvényt és a Code Général des Impôts (általános adótörvény) idevonatkozó rendelkezéseit.

A **fizikai személyek adományaira** vonatkozó érvényben lévő szabályozásra és adókedvezményekre a Code Général des Impôts 200-ik cikkelyének rendelkezései vonatkoznak (Réduction d'impôt accordée au titre des dons faits par les particuliers) (http://www.legifrance.gouv.fr/affichCode.do;jsessionid=5EA49AF8FC061E7AAE1D928D5ABC7017.tpdjo09v_1?idSectionTA=LEGISCTA000006191957&cidTexte=LEGITEXT000006069577&dateTexte=20120913 Modifié par [Décret n°2012-653 du 4 mai 2012 - art. 1](#))

A **vállalatok** adományait illető adókedvezményeket a CGI 238 bis cikkelye szabályozza.

A **magánszemélyek** által az állam, és a törvényben meghatározott egyéb szervezetek számára felajánlott adományok után a hivatkozott rendelkezés értelmében a **személyi jövedelem adóból az adomány értékének 66%-a leírható**, feltéve, ha az összeg nem haladja meg a teljes személyi jövedelem adó 20%-át. A törvény lehetővé teszi, hogy a kedvezmény, amennyiben meghaladná a meghatározott 20%-os plafont, öt éves periódusra szétteríthető legyen.

Mindezek mellett a 2007 augusztus 21-i 2007-1223 sz. törvény (La loi n°2007-1223 du 21 août 2007 en faveur du travail, de l'emploi et du pouvoir d'achat, dite « loi TEPA », article 16, a modifié l'article 885-0 V bis du CGI) lehetővé teszi, hogy éves 50 000 euró értékhatárig, illetve az adomány értékének 75%-áig az adomány leírható legyen a magánszemélyek éves vagyonadóból (ISF).

Németország

Németországban a kulturális örökségvédelem szabályozása és ezen belül az ingó kulturális örökségvédelem tartományi hatáskörbe tartozik. Minden tartományban létezik műemlékvédelmi törvény, amely meghatározza a műemlékvédelem tárgyát. Bajorországban például a műemlékvédelem tárgya az épített, a régészeti és az ingó kulturális örökség. Az ingó kulturális örökség védelmét külön törvény szabályozza, amely egyfajta külön védelem az ingó kulturális örökség külföldön való értékesítésének esetében. Az egyes műtárgyak védetté nyilvánítása tartományi hatáskör, egyes tartományokban ehhez szükséges a területi nyilvántartásba vétel, más tartományban elégséges, ha teljesülnek a törvényi feltételek, de a jegyzékbe vett tárgyakat csak szövetségi beleegyezéssel lehet kivinni az országból. A védetté vált műtárgyak tulajdonosait adókedvezmény illeti meg.

Összegzés

A vizsgált nemzetközi példák alapján a nyugati nemzeti jogrendek kifejezetten lehetővé teszik, hogy a védett műkincsek tulajdonjogának közcélú átruházását az állam különböző pénzügyi juttatásokkal honorálja.

Észak-Amerikában, Franciaországban és Írországban e kompenzáció eszköze – a tranzakció forgalmiadó-mentessége mellett - az adójóváírás intézménye: a közcélú adományok piaci értékét, vagy annak egy részét a tulajdonos leírhatja jövedelem- és egyéb adóalapjaiból.

Az Egyesült Királyságban az illetékes szakminiszter közvetlen pénzjutalom kifizetéséről dönthet az adományozó javára. Ennek értéke nem haladhatja meg a műkincs becsült piaci értékét.